

FN FAKTA.

Foto: Nasa

FN OCH KLIMATET

Planeten jorden.

Akut läge för planeten jorden

Parisavtalet trädde i kraft 2016 med syftet att begränsa den globala uppvärmningen och stärka hanteringen av klimatförändringarna. Idag kan vi se att utvecklingen inte går tillräckligt snabbt, vare sig för att förhindra en större temperaturökning eller för att anpassa samhällen till ett förändrat klimat. Ju större temperaturökningen blir, desto mer höjs havsnivåerna och risken ökar för naturkatastrofer och för att delar av kontinenter ska bli obebodliga.

I slutet av 1980-talet började klimatfrågan dyka upp på allt fler politiska agendor. 1988 hölls en klimatkonferens i Toronto och FN:s generalförsamling antog en resolution som slog fast att klimatet var en gemensam mänsklig angelägenhet. Meteorologiska världsgemenskapen (WMO) och FN:s miljöprogram (Unep) bildade samma år FN:s klimatpanel. Sedan dess har panelen (IPCC, Intergovernmental Panel on Climate Change) haft i uppdrag att samla och utvärdera vetenskapen kring klimatförändringarna och diskutera vilka åtgärder som kan vidtas för att lindra effekterna av dem. I sina senaste

rapporter har IPCC slagit fast att det är mycket bråttom att minska utsläppen om alltför farlig påverkan på klimatsystemet ska kunna undvikas.

Till grund för världssamfundets arbete med klimatfrågan ligger FN:s ramkonvention om klimatförändringar, UNFCCC (United Nations Framework Convention on Climate Change), som antogs 1992 i samband med konferensen om miljö och utveckling i Rio. Begreppet ramkonvention innebär att den kan utökas eller ändras med tiden. Konventionens målsättning kan kortfattat sägas vara att minska mängden växthusgaser i atmosfären och anpassa

våra samhällen så att de värsta scenarierna kan undvikas. Arbetet kring konventionen bedrivs av ett sekretariat (UN Climate Change Secretariat) i Bonn med cirka 450 anställda. Sedan 2016 är Patricia Espinosa från Mexico generalsekreterare för sekretariatet, en position som även kallas FN:s klimatchef.

De stater som anslutit sig till klimatkonventionen har haft förhandlingsmöten (COP, Conference of the Parties) varje år sedan 1995. COP3 i Kyoto 1997 ledde fram till Kyotoprotokollet som var det första internationella avtalet under ramkonventionen. Kraven i protokollet berörde dock ett begränsat antal länder

Foto: UN Photo/Mark Garten

Den globala uppvärmningen leder till smältande glaciärer och isar. Bilden visar polarisen vid Svalbard.

och ansågs av många vara för svaga för att ge några betydande utsläppsminskningar. Protokollet ledde dock till initiativ som till exempel ”cap and trade”, som innebär att det sätts ett tak för hur mycket koldioxid som får släppas ut på en given marknad. Utsläppsrätter kan då säljas av parter som inte släpper ut hela sin kvot. Ett land kan också få släppa ut mer än vad det åtagit sig genom att finansiera åtgärder för utsläppsminskningar i andra rika länder som har åtaganden under protokollet (gemensamt genomförande; Joint Implementation, JI) eller i utvecklingsländer (mekanismer för ren utveckling; Clean Development Mechanisms, CDM) så länge den totala mängden utsläpp blir densamma.

PARISAVTALET

Förhandlingarna under klimatkonventionen brottas med en rad svårigheter. Alla beslut fattas med konsensus vilket gör det svårt att fatta ambitiösa beslut och motsättningarna mellan grupper av länder har varit stora. Till exempel har ansvaret för olika utsläpp och hur de ska mätas varit komplicerade frågor.

Trots de många utmaningarna lyckades man vid COP21 i Paris i december

2015 enas om ett rättsligt bindande globalt klimatavtal, Parisavtalet (Paris Agreement), som tog vid när Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod löpte ut 2020. Parisavtalet skulle träda i kraft när minst 55 länder, som stod för minst 55 procent av de globala utsläppen av växthusgaser, ratificerat det och presenterat sina planer för minskade utsläpp. De flesta trodde att det skulle dröja flera år då det tog sju år för Kyotoprotokollet. Men processen med Parisavtalet gick betydligt snabbare och den 5 oktober 2016 hade 74 länder, som stod för sammanlagt 58,82 procent av utsläppen, lämnat in sina ratificeringar och fått dem godkända. Trettio dagar senare, den 4 november, trädde avtalet i kraft.

Vid denna tidnings pressläggning i maj 2022 hade 192 stater – nästan alla självständiga stater i världen – och EU ratificerat Parisavtalet. Sverige ratificerade det i oktober 2016. När ett land ratificerat avtalet tar det fyra år att lämna det, en regel som kallas Trumpklausulen då tanken var att den skulle hindra Donald Trump från att dra USA ur avtalet ifall han valdes till president i november 2016. Trots att Donald Trump

mycket riktigt inledde en sådan process fullföljdes den, tack vare denna regel, först i slutet av hans presidentperiod. Hans efterträdare Joe Biden valde att omedelbart begära inträde i avtalet igen. Parisavtalet slutar inte gälla oavsett hur många länder som drar sig ur det och det saknar slutdatum.

Parisavtalet kräver att alla stater hjälper till att minska utsläppen men mest ansvar läggs på de rika länderna. Höginkomstländerna är också skyldiga att hjälpa mindre resursstarka länder att utvecklas på ett miljövänligt sätt genom att till exempel dela med sig av tekniska lösningar. Alla länder ska också ha planer för hur befolkningen ska skyddas mot effekterna av de klimatförändringar som redan är oundvikliga till följd av den pågående uppvärmningen. Avtalet slår fast att den globala medeltemperaturen ska hållas väl under 2 grader (jämfört med förindustriell tid) men säger samtidigt att parterna ska sträva efter att begränsa temperaturökningen till max 1,5 grad. Redan denna nivå medför omfattande rubbningar av ekosystem och stora samhälleliga skador och förluster.

De klimatplaner, inklusive utsläppsmål, som varje land satt upp enligt avta-

Foto: Mostphotos/Frugan

Mål 13

Mål 13 i Agenda 2030 handlar om att bromsa klimatförändringarna och lindra effekten av dem. Många av de andra 16 målen berörs också av klimatet. Klimatförändringarna förväntas leda till extremt väder, fler naturkatastrofer och konkurrens om knappa resurser. Detta hotar till exempel både matsäkerheten (mål 2: ingen hunger), bostäder (mål 11: hållbara städer och samhällen) och freden (mål 16: fredliga och inkluderande

samhällen). Att IPCC fick Nobels fredspris 2007 är ett tecken på att medvetenheten om klimatets betydelse för människors säkerhet har ökat.

Mål 13: Bekämpa klimatförändringarna*
Delmål:

13.1 Stärka motståndskraften mot och förmågan till anpassning till klimatrelaterade faror och naturkatastrofer i alla länder.

13.2 Integrera klimatåtgärder i politik, strategier

let började gälla 2020 och ska uppdateras vart femte år. På COP26 i Glasgow 2021 beslutades dock att parterna ska uppdatera sina planer till COP27 (i november 2022) då de än så länge inte räcker till för att mänskligheten ska kunna nå målet om max 2 graders uppvärmning.

OM KLIMATFÖRÄNDRINGARNA

Att den globala medeltemperaturen ökar betyder inte att det blir varmare och torrare överallt utan att vädret kommer att bli mer extremt och mindre förutsägbart. Det är naturligt att både klimatet och nivåerna av växthusgaser i atmosfären förändras men det har aldrig tidigare skett i lika snabb takt och omfattning som det gör nu. Trenderna de senaste decennierna är tydliga; varmerekord slås gång på gång och stora områden blir torrare och torrare. Samtliga glaciärer och områden med permafrost har antingen redan smält eller minskat i storlek eller beräknas göra det inom en snar framtid.

Det finns också återkopplingsmekanismer i naturen som kan påskynda uppvärmningen. Ett exempel är att is och snö reflekterar en stor andel av solinstrålningen, vilket förhindrar en snabbare uppvärmning. Men smältande is blir mörkare, absorberar mer värme från solen och smälter därmed fortare. Ett annat exempel är att ett varmare klimat gör att den så kallade permafrosten tinar vilket leder till stora utsläpp av den starka växthusgasen metan vilket i sin tur påskyndar uppvärmningen. Det är bland annat dessa fenomen som gör att man pratar om tröskeeffekter: vid en viss punkt tar de överhanden och blir självförstärkande och då är det antagligen för sent att stoppa den globala uppvärmningen.

Temperaturen är idag 1,09 grader

Foto: UN Photo/Rick Bajornas

Förödelse efter att en tropisk storm passerat den lilla östaten Dominica.

högre än före den industriella revolutionen, vilket innebär att drastiska åtgärder behöver vidtas om temperaturökningen ska kunna begränsas till väl under 2 grader. De växthusgaser som anses utgöra stora hot just nu är bland annat koldioxid, metan och lustgas. Samtidigt är kunskapen om många återkopplingsmekanismer, som kan utgöra stora risker, fortfarande osäker.

I augusti 2021 kom en rapport från IPCC med titeln Den vetenskapliga grunden. Den konstaterar att halten koldioxid i atmosfären idag är högre än vad den varit på åtminstone två miljoner år. Samtidigt är den globala medeltemperaturen den högsta på flera århundraden till årtusenden och kommer att fortsätta öka till åtminstone mitten av 2000-talet. Mänskliga aktiviteter har förändrat jordens klimat, slår rapporten fast och radar upp flera exempel. Mängden nederbörd globalt har ökat, nederbörds-mönstren har förändrats, glaciärer världen över har minskat i utsträckning och havsnivån har stigit med 20 centimeter sedan 1901. Effekterna av ett förändrat klimat går nu att se på alla kontinenter. Ju högre den globala medeltemperaturen

blir, desto större blir förändringarna i vädermönster och på ekosystemen. Exakt hur olika ekosystem kommer att reagera är dock svårbedömt.

KLIMATANPASSNING

Idag är det känt att vi människor behöver förbereda oss för att anpassa oss till klimatförändringar, för även om alla utsläpp skulle stoppas idag skulle vi ändå få leva med ett förändrat klimat under lång tid. Hur förbereda våra samhällen är kommer att ha stor betydelse för hur de klarar ett mer oförutsägbart klimat och extremt väder av olika slag. Det kan till exempel handla om att säkra matproduktionen genom att använda grödor som är motståndskraftiga mot översvämningar eller utforma odlingar på sätt som gör dem svåröversvämmade. I städer kan en viktig anpassningsåtgärd vara att minska andelen hårda ytor och ersätta dem med grönområden för att minska risken för översvämningar. Ett tredje exempel på anpassningsåtgärder är att ta vara på de förändringar som ändå sker, till exempel att växtsäsonger för grödor i vår del av världen blir längre vilket möjliggör ökad matproduktion.

och planering på nationell nivå.

13.3 Förbättra utbildningen, medvetenheten och den mänskliga och institutionella kapaciteten vad gäller begränsning av klimatförändringarna, klimatanpassning, begränsning av klimatförändringarnas konsekvenser samt tidig varning.

13.a Fullfölja det åtagande som de utvecklade länder som är parter i Förenta Nationernas ramkonvention om klimatförändringar gjort gällande, en målsättning att till 2020 gemensamt mobi-

liserar 100 miljarder US-dollar årligen från alla typer av källor för att tillgodose utvecklingsländernas behov vad gäller meningsfulla begränsningsåtgärder och insyn i genomförandet samt så snart som möjligt finansiera och operationalisera den gröna klimatfonden fullt ut.

13.b Främja mekanismer för att höja förmågan till effektiv klimatrelaterad planering och förvaltning i de minst utvecklade länderna med särskilt fokus på kvinnor, ungdomar samt lokala

och marginaliserade samhällen.

* Med beaktande av att Förenta Nationernas ramkonvention om klimatförändringar är det främsta internationella, mellanstatliga forumet för förhandlingar om hur världen ska hantera klimatförändringarna.

Sverige först med unikt klimatmål

Regeringen tog i april emot Miljömålsberedningens delbetänkande där det bland annat föreslås att det klimatpolitiska ramverket ska kompletteras med mål för att minska så kallade konsumtionsbaserade utsläpp. Det innebär att de utsläpp som svensk konsumtion orsakar utomlands inkluderas i Sveriges klimatmål.

– Klimatpolitiken behöver långsiktighet för att nödvändiga förändringar ska kunna komma till stånd. Därför är det väldigt positivt att samtliga riksdagspartier står bakom dessa världsunika och ambitiösa förslag, säger klimat- och miljöminister Annika Strandhäll.

De mål föreslås är:

- mål för konsumtionens klimatpåverkan, inklusive ett långsiktigt mål om att nå nettonollutsläpp till 2045,
- mål för exportens klimatpåverkan,
- mål om att inkludera den internationella flygets och sjöfartens klimatpåverkan i Sveriges långsiktiga territoriella klimatmål,
- mål om att inkludera koldioxidutsläpp från inrikes flyg i etappmålet för inrikes transporter till 2030,
- mål om att utsläppen från offentligt

upphandlade varor och tjänster ska minska snabbare än utsläppen från samhället i övrigt. Miljömålsberedningen föreslår även ett paket styrmedel och åtgärder inom detta område, inklusive ett krav att beakta de nationella klimatmålen i offentlig upphandling.

FN-förbundets medlemsorganisation Naturskyddsföreningen välkomnar förslagen.

– Så mycket som 60 procent av svenskarnas utsläpp sker utomlands. Hittills har dessa utsläpp varit osynliga i den svenska klimatstatistiken. Att de nu kommer inkluderas i Sveriges utsläppsmål är historiskt och något som Naturskyddsföreningen med flera länge har drivit på för att uppnå, säger Karin Lexén, generalsekreterare i Naturskyddsföreningen.

Foto: Sandra Rimsved

Klimatkonferens för unga. Den 6-8 maj arrangerade Svenska FN-förbundet en klimatkonferens för unga på Kärsögården i Stockholm. Ett hundratal personer kom från hela landet för att diskutera och lära sig mer om klimatfrågan genom bland annat föreläsningar och workshops. Under konferensen genomfördes även ett FN-rollspel där tre utskott behandlade frågor rörande plast i haven, klimatflyktingar och rätten till vatten.

DET HÄR KAN DU GÖRA:

Vi människor befinner oss i ett avgörande skede i historien då det blir alltmer brådskande att dämpa den globala uppvärmningen och de klimatförändringar som följer i dess spår. Alla insatser, stora som små, för att driva utvecklingen i rätt riktning är värdefulla. Här är några förslag på vad DU kan göra:

Sprid detta faktablad!

Det första steget för att aktivera sig är att läsa på och med serien FN-fakta vill FN-förbundet erbjuda en kontinuerlig vidareutbildning i aktuella globala frågor. Detta faktablad om FN och klimatfrågan kan beställas kostnadsfritt mot porto (30 ex om du är medlem i FN-förbundet, 10 ex för övriga). Beställ en bunt och hjälp till att sprida kunskap om denna viktiga fråga! Skriv till: [vardshorisont@fn.se!](mailto:vardshorisont@fn.se)

Kolla in vårt engagemangspaket!

FN-förbundet har under våren 2022 tagit fram ett engagemangspaket för klimatfrågan som är fritt att använda för den som är medlem eller aktiv inom FN-rörelsen. Det inkluderar bland annat en presentation (i form av Powerpoint), ett quiz för att engagera andra och diverse fysiskt material som kan beställas utan kostnad. Läs mer om hur du kan aktivera dig för klimatet på [fn.se!](http://fn.se)

Påverka våra politiker!

Det är viktigt att politiker på olika nivåer förstår att de har medborgarnas mandat för en kraftfull klimatpolitik. Du kan göra din röst hörd och påverka andra genom att skicka insändare till lokaltidningen där du förklarar varför klimatfrågan är så viktig. Du kan även skriva direkt till de politiska partiernas företrädare. Riksdagens ledamöter finns på riksdagen.se under "Ledamöter & partier".